

Nieuwsbrief
Jaargang
15
Nummer
47
december 2023

NIEUWSBRIEF JOE ENGLISH, KUNSTSCHILDER

Beste Kunstvriend,

Kent u de Roets? De weekkalender die sinds 2005 het geheugen vormt van de Lage Landen? Over markante mensen en met hun historische verhalen. De editie 2024 werd opnieuw samengesteld door een team van medewerkers aangevuld met tips van vele lezers.

Te bestellen op www.roetsinfo.eu/bestel Wij zijn fier dat Elisa Goedemé aan de beurt is, zoals reeds in vroegere jaargangen het verhaal verscheen van haar vader Karel Goedemé en haar echtgenoot Joe English. Haar beurt komt in week 37 van 9 tot en met 15 september 2024. Een week na de zoveelste IJzerbedevaart, *“Als Muze van Joe English ijverde Elisa Goedemé ervoor om zijn teken- en schilderkunst te laten waarderen. Haar muzikaal talent stelde zij ten dienste van het Vlaamse kunstlied”* (Jo Vranckx). Aan de hand van diverse documenten en partituren uit het familiearchief zullen wij een impressie geven van de liederenschat die zij vertolkte tussen 1902 en 1926.

Lichtje lopen naar Kerstmis
(1929, Jules Fonteyne?)

In deze nieuwsbrief hebben wij aandacht voor recente publicaties waarin Jules Filliaert, Samuël De Vriendt en Joe English aan bod komen. Verschillende auteurs leverden vernieuwende bijdragen. Tegen einde van dit jaar verwachten wij de digitale encyclopedie van de Vlaamse Beweging waarin zij uitgebreid aan bod komen. Wij kijken ernaar uit. Zoals naar het Licht dat ons hopelijk VREDE zal brengen in 2024.

Piet De Baere & Co English

Colofon

Verantwoordelijke uitgever:
Joe English, Kunstschilder
Vuldersreitje 2 - 8000 Brugge
www.joe-english-kunstschilder.be
e-mail: co.english2@gmail.com

In dit nummer

Beste Kunstvriend	p.1
Levensverhaal van Elisa Goedemé, Deel 4	p.2
De terugkeer van de verloren zoon	p.4
Enkele recente publicaties	p.5
Het werk van J.English... werelderfgoed	p.8

Het levensverhaal van Elisa Goedemé (1876-1926)

Deel 4. De vierde Liederavond in het Koninklijk Vlaamsch Conservatorium (1904)

Hoe leerden Elisa Goedemé en Joe English elkaar kennen? Op deze vraag kregen wij tot nu toe nog geen bevredigend antwoord. Elisa studeerde in de jaren 1892 tot 1902 aan de Muziekacademie en de opera in Antwerpen (zie nieuwsbrief nr.46)

Vanaf 1901 studeerde Joe aan de Academie voor Schone Kunsten die in dezelfde stadswijk gelegen was van de Muziekacademie en dicht bij het woonhuis van de familie Goedemé. Op verzoek van de Brugse directeur Edmond Van Hove had directeur Juliaan De Vriendt English onder zijn hoede genomen. In 1904 liet De Vriendt Joe deelnemen aan de procedure voor de Romeprijs, hij behaalde de tweede prijs, na Walter Vaes (1882/1958). Elisa Goedemé zong als mezzosopraan in hetzelfde jaar op zondag 17 april tijdens een liederenavond ingericht door de “**Bond der leerlingen en oud-leerlingen der Koninklijke Academie, St.Lukas**”. Erevoorzitter was directeur Juliaan De Vriendt. Naast Elisa Goedemé traden ook Bertha Joors (sopraan), Laurent Swolfs (tenor), D. De Roos (bas) op, allen oud-leerlingen van de muziekacademie, zij werden begeleid door Willem De Lattin (1876-1942). Er bestond duidelijk een goede samenwerking tussen beide Antwerpse Vlaamse academies. Want reeds ten tijde van Peter Benoit werden de concerten van de muziekacademie in de grote zaal van de kunstacademie gegeven.

Elisa Goedemé

Wij mogen aannemen dat Joe als student aanwezig was op deze 4e Liederavond. En dat het mogelijk is dat zij elkaar toen voor het eerst ontmoet hebben. Zij stond aan het begin van haar muzikale loopbaan als liedzangeres, hij was de begaafde student die kunstschilder wilde worden.

Er stonden 14 liederen op het programma van drie jonge Vlaamse Antwerpse componisten, Edward Verheyden, Lodewijk Ontrop en Julius J.B. Schrey. Op teksten van toen bekende Vlaamse dichters. “Mejuffrouw” Elisa Goedemé mocht de avond openen met twee liederen van **Edward Verheyden** (1878-1959): ‘*Liedeken*’ op tekst van Edmond Van Offel en ‘*VoerDoer*’ (voordeur) in het platduitsch van Klaus Groth.

Na ‘*Weemoed*’ op tekst en muziek van **Ontrop** (1875-1941) gezongen door De Roos(bas) vervolgde Elisa met drie ‘*Nachtliedekens*’ van Ontrop.

Als derde jonge componist kwam **Schrey** (1870-1936) aan de beurt. Joors zong liederen op tekst van K.L. Ledeganck ‘*De Bloemen en de Sterren*’ en van J.M. Dautzenberg ‘*Avondgroet*’. Daarna vervolgde Swolfs met ‘*Stoet*’ op tekst van Albrecht Rodenbach en met ‘*Van dine oghen*’ op tekst van Ary Delen. Elisa kwam opnieuw aan de beurt met ‘*Lied*’ op tekst van S.J. Van den Bergh naar H. Heine en ‘*Gij zijt zoo schoon*’ van Jan Eelen.

De avond werd besloten door Swolfs met liederen van Schrey ‘*O wisten de bloemen*’ op tekst van S.J. Van den Bergh naar H. Heine en ‘*Ik zag u van heel verre komen*’ van Jan Eelen. Werd er als afsluiter van deze Vlaamse kunstliederen een bisnummer gezongen? Wij kunnen ons wel voorstellen dat het studentenpubliek enthousiast reageerde op de zangers en hun pianist. Deze muziekavonden waren immers een promotie voor het Vlaamse kunstlied, voor zijn jonge componisten en de tekstdichters, en zeker ook voor de jonge vertolkers.

4de Liederavond

Uitvoerders :

Mej. Bertha Joors, sopraan.
Mej. Elisa Goedemé, mezzo.
M. Laur. Swolfs, tenor.
M. D. De Roos, bas.
M. Willem De Latin, pianist.

van Edward Verheyden :

a) Liedeken

Zoet Jesusken schudt er zijn beddeken uit,
en laat er zijn pluimekens vliegen.
« Och Jesusken, neem er mijn hart in uw schoot,
en laat het in ruste zich wiegen ! »

Zoet Jesusken kleedt er de stad in het wit,
in het wit als de bruid aan het outer.
« Och Jesusken, neem er mijn ziel aan uw zij ;
ze weent hier, ze lijdt zoo, ze rouwt er ! »

Zoet Jesusken legt er nu slapen gerust
de velden die ziek en vermoeid zijn.
« Wat onschuld ! och Jesusken, geef me dat weer ;
ik zou toch zoo graag willen goed zijn ! »

(Edmond van Offel).

b) Voer Doer

Lat mi gan, min Moder slöppt !
Lat mi gan, de Wächter röppt !
Hör ! wa schallt dat still un schön !
Ga un lat mi smuck alleen !

Suh ! dar ligt de Kark so grot,
An de Mür dar slöppt de Dod.
Slap du sund un denk an mi !
Ik dröm de ganze Nacht von di.

Moder lurt ! se hors 't gewis !
Nu 's genog, Adüs ! Adüs !
Morgen Abend wenn se slöppt,
Bliv ik bet de Wachter röppt.

(Platduitsch van Klaus Groth.)

Voor te dragen door Mej. Elisa Goedemé.

Elisa moet op Joe een onuitwisbare indruk nagelaten hebben. In het najaar van 1904 verhuisde hij van de militaire kazerne naar de Markgravestraat rechtover het huis waar de familie Goedemé woonde ...

Deze liederenavonden kunnen wij vanaf de jaren 1900 situeren in het streven naar vernieuwing in het Antwerpse muziekleven. *“Het was de tijd van de hoog-romantiek in letterkunde, schilderkunst en muziek. Dichter en componist verenigden zich in het esthetisch beleven met Het Lied als vertolking ervan. Het Vlaamse lied wordt kunstrijker uitgebeeld. Ze vindt haar wezenlijk karakter in het warmere coloriet en in de oprechte intense gevoelsuitdrukking”.* (W. Weyler, *Vlaamsche toondichters*).

De 4de Liederavond op 17 april 1904 was het begin van Elisa Goedemés loopbaan als “voordrager” van het Vlaamse Kunstlied.

Piet De Baere

De terugkeer van de verloren zoon....

In juni 1967 vertrok hij van Brugge via Antwerpen naar Loenhout. In augustus 2023 keerde hij na 56 jaar terug naar zijn roots, de erven van de familie English-Goedemé. Via onze nieuwsbrief hielden wij voeling met de bezitter van dit waardevol schilderij. Bij zijn overlijden nam de familie contact met ons op “het was vaders wens”. En zo geschiedde.

Het betreft het **“Mannelijk naakt op de rug”** (cat.24) gesign. r.o. Joe English, olieverf op doek, 38,5 x 47cm. Waarschijnlijk als voorstudie tot zijn bekroonde drieluk **“De Mensheid op zoek”** uit 1907 (cat. 25)

Paul C. De Baere: *“De titel van de triptiek duidt op een activiteit. In het linker luik staat de actie centraal, met name Adam en Eva die het Aards Paradijs verlaten. De houding van het personage (Adam) toont echter een bijzonder sierlijk contrapost, wat een verwijlen ter plaatse suggereert. Dit leert ons dat English bij de voorbereiding van zijn werken niet over één nacht ijs ging. De inspiratie van het moment zal hij toetsen aan een weloverwogen programma”*(p.62).

Daarmee volgt hij het Symbolisme van het Fin de Siècle. Daarbij doet de plaatsing van Adam op de rechterzijde van dit eerder kleine doek ons vermoeden dat een personage (Eva?) aan de linkerkzijde werd verwijderd. Als argument hiervoor nemen wij de tekening **“Vrouwelijk naakt op de rug”** uit het archief (nr.44) die wat betreft houding en uitdrukking past bij het **“Mannelijk naakt op de rug”**. Een doorlichting bij een opkuisbeurt zou dit kunnen bevestigen. Het is een waardevolle voorstudie uit de jaren 1906-1907 toen English deelnam zowel aan de Romeprijs 1907 (2de prijs) van de Antwerpse academie als aan de Godecharle van de provincie Brabant (1ste prijs). Het betekende voor English als vijftientwintigjarige de definitieve doorstart van zijn kunstenaarsloopbaan.

Vandaag hangt de “Verloren zoon” in zijn originele vergulde omlijsting terug tussen zijn andere werken die de familie English zo belangrijk vinden.

Enkele recente publicaties verschenen in 2022 en 2023 die van belang zijn voor de historische context van leven en werk van Joe English en Elisa Goedemé.

Op de eerste plaats de studie van Romain Vanlandschoot, *Van Frontbeweging naar Frontpartij* (Peristyle) over de beginjaren van het politieke Vlaams-nationalisme (1915-1923). Aan de hand van originele bronnen en vooral van de geschriften van Cyriel Verschaeve, Hendrik Borginon en Joris van Severen neemt Vanlandschoot ons mee. Via de struikelstenen van toen die zouden leiden tot de versplintering in het Vlaamse politieke landschap. Voor wat betreft English-Goedemé wijdt hij o.a. een paragraaf aan de politieke betekenis van de herdenking aan Joe English in 1920 met “*De Stem der dooden*” in Steenkerke.” *Minister Van de Vijvere veegde met de herdenking in Steenkerke de vloer aan... hoe voorzichtig het English-comité het ook had gespeeld*“ (p.222-226). Met dank aan Romain die zich steeds persoonlijk betrokken voelde bij leven en werk van Joe English.

In het vernieuwde Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen (KMSKA) liep van 27mei tot 3 september 2023 de **Thematische tentoonstelling over de Pelgrim-beweging**.

Daarbij verscheen het kunstboek *De Pelgrim. Kunst en zinging in een onttoverde wereld 1924-1931* (Hannibal). Het betreft vooral de evolutie van de katholieke Vlaamse kunst in de periode die volgt op de periode beschreven in het werk van Vanlandschoot. Een viertal auteurs beschrijven in dit rijk geïllustreerde werk het streefdoel van de Pelgrim. Met het trauma van WO I in het geheugen stichtten de schrijvers Felix Timmermans en Ernest Van der Hallen en architect Flor Van Reeth in 1924 een kunstbroederschap. “*Ze wilden een dam opwerpen tegen de vervlakking van de oprukkende massacultuur: film, foxtrot en football, de F-drievuldigheid. In 1927 neemt zowel Vansina als Samuël De Vriendt deel aan de eerste Pelgrimstentoonstelling. Voor Joe English, die de titel van erepelgrim krijgt is er een dodenhulde*” (p.49-51).

NB. Niet vermeld is Juliaan De Vriendt die ook deelnam in 1927 met het schilderij “*De Wake van Sint-Cecilia*”, (nu te bezichtigen in de Abdij Spermalie, Brugge)

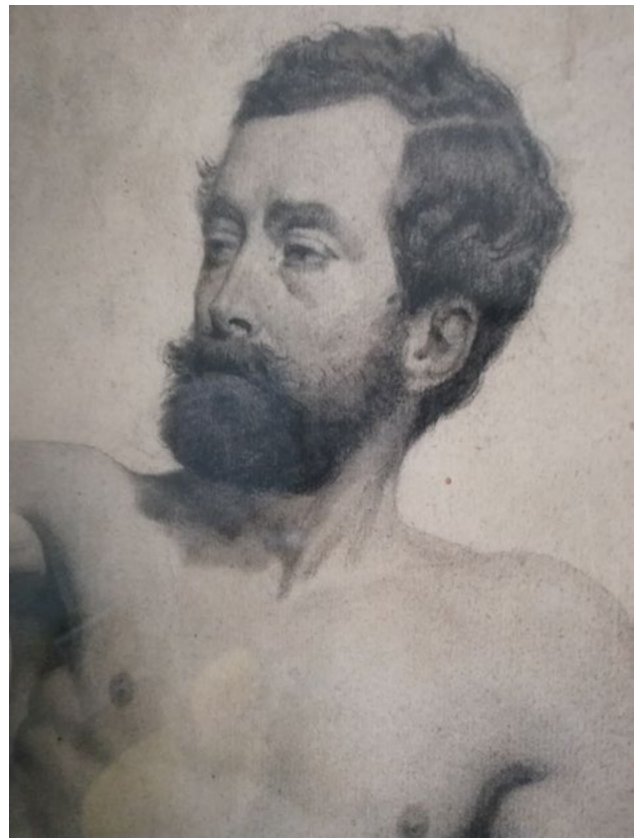
Dit jaar is het 400 jaar geleden dat **Ferdinand Verbiest** in 1623 te Pittem werd geboren. In het midden van de 17de eeuw werd de Jezuïet aangesteld tot Mandarijn-astronoom in de Verboden Stad van China, Peking. Over Verbiest publiceerde Veerle De Vos, buitenland journalist bij VRT. NWS, *Ferdinand Verbiest en de ontdekking van China* (Pelckmans), “*Wie het aandachtig leest zal het hedendaagse China beter begrijpen*”. In Pittem is er het belevingscentrum over pater Verbiest en worden er Verbiestfeesten gehouden in 2024.

De meerwaarde voor ons is het gegeven dat Joe English en Elisa Goedemé betrokken waren bij de Verbiestfeesten in 1913 te Pittem. Bij de samenkomst van de Hoogstudenten leidde Elisa de zangavond met Vlaamse liederen. Joe tekende een reeks van zes prentbriefkaarten geïnspireerd op de illustraties die verschenen waren in de biografie van Charles Carton over Pater Verbiest, die eveneens geboren was in Pittem (1802-1863). Daarnaast illustreerde English ook het dramatische toneelwerk van C. Verschaeve “*Ferdinand Verbiest*” (1913) dat in die tijd opgevoerd werd. Meer info over Carton, English en Verbiest, zie www.joe-english-kunstschilder.be/onderzoek

Postkaart voor de Verbiestfeesten

De Bruggeling **Edouard De Jans** (1855-1919) behaalde in 1878 de felbegeerde Romeprijs voor schilderkunst. Hij werd een veelgevraagde portretschilder voor de Brugse en Antwerpse begoede klasse. De Brugse stadsgids Frederik Tinck behaalde zijn master in de kunstwetenschappen over: **De Jans, Brugse genre- en portretschilder van de Antwerpse school** (Van de Wiele 2022). Het prachtig uitgegeven werk bevat de monografie en de beredeneerde catalogus van zijn leven en werk. De studie die Tinck eraan toevoegde over leven en werk van de Jans' dochter Louisa (1884-1968) die eveneens kunstschilder was is een interessante aanvulling. Boeiend voor ons is de beschrijving van het 'gelijkaardige parcours' dat De Jans en English doorliepen, eerst aan de Brugse- daarna aan de Antwerpse Academie. De uitvoerige documentatie die gegeven wordt om te kunnen deelnemen aan de Romeprijs geeft een goed beeld van wat zij meemaakten. Op basis van een gesigeneerde potloodtekening van E. De Jans die aanwezig is in het familiearchief English-Goedemé, mogen wij aannemen dat De Jans een van de tekenlraars was van Joe in Antwerpen. In diezelfde jaren maakte De Jans een portret van Albrecht De Vriendt (cat.nr 381, +- 1900). De Vriendt was de ontwerper van de wandschilderingen in de Gotische zaal van het Brugse Stadhuis.

Fragment van de potloodtekening van E. De Jans in het archief English -Goedemé

Joe English, Samuël De Vriendt en Juul Filliaert, bij de kunstvrienden!

Op zaterdag 14 oktober 2023 organiseerden de Vlaamse "kunstvrienden" een trefdag in MU.ZEE te Oostende. Meer dan 30 deelnemers die actief zijn met onderzoek naar- en verzamelen van Belgische beeldende kunstenaars uit de periode 1830-1950, waren present.

Wendy Wiertz gaf een lezing over "*Amateur-kunstenaresen met blauw bloed in België*" (1815-1914), en Annelien Van Kempen bracht een boeiend verhaal over haar onderzoek naar de meelzakken met voedselhulp uit Amerika die tijdens WO I beschilderd werden. Daarnaast stelden 7 kunstvrienden hun studie en verzameling voor van: Henri Luyten, Louis Artan, Jenny Montigny, Leo Spanoghe, Edouard Huberti, Louis Thevenet en Juul Filliaert. Met een bezoek aan de tentoonstelling over Anna Boch werd de boeiende dag afgesloten.

Dank aan Jan Melsen, Jacques Laperre en Luc De Wilder voor dit initiatief. Aan Wim Pas voor het ter beschikking stellen van zijn **Biografisch Lexicon Arto**. Een eerste gezamenlijk resultaat van deze informele groep is de publicatie waarin 23 kunstschilders en 7 kunstkringen of pleisterplaatsen worden voorgesteld door 28 auteurs.

Het is een waardevol compendium geworden (156 pagina's) met veel illustraties, te verkrijgen bij info@kunstvrienden.com

Onze bijdrage hierbij is een lemma over Samuël De Vriendt (1884-1974) en over Joe English (1882-1918). Daarnaast ook Luc Filliaert over de verzameling van grootvader Juul Filliaert (1890-1948). De lay-out werd verzorgd door Sam Vanoverschelde die ook onze Nieuwsbrieven steeds een mooie vorm geeft.

De gemeenschappelijke bekommernis van deze kunstvrienden is de **toekomstige bestemming** van hun kunstbezit en van de archieven die erbij horen. Wie of welke instantie zal er in de toekomst voor dit Vlaamse erfgoed zorg dragen en toegankelijk maken?

Samuël De Vriendt één dag met Margaretha Van Eyck.

De bekende Brugse kunsthistoricus Jean Luc Meulemeester publiceerde in 2019 zijn magistrale studie over **Jan Van Eyck en Brugge** (Stichting Kunstboek). Via onze nieuwsbrief vernam hij dat wij samen met de familie De Vriendt hun kunsthistorisch erfgoed een toekomstige bestemming willen geven. Hij beschikte over documentatie ivm. een Van Eyck tentoonstelling die in 1941 plaats vond en mede door Samuël De Vriendt werd ingericht in het Brugse Stadhuis. Zijn bevindingen werden gepubliceerd in het tijdschrift Brugs Ommeland (2023/3): **Een Jan Van Eycktentoonstelling in Brugge**. Het was oorlog, Brugge werd bezet door de Duitsers. Er konden slechts 149 foto's en reproducties met werk van Van Eyck geëxposeerd worden. Enkel het beroemde schilderij "Portret van Margaretha" echtgenote van Jan Van Eyck werd op 28 september 1941 tentoongesteld... Slechts voor één dag mocht het kunstwerk het Groeningemuseum verlaten voor de officiële genodigden. Meer kon de pasbenoemde schepen van cultuur S. De Vriendt op de openingsdag van de tentoonstelling in oorlogstijd niet bekomen omwille van de veiligheid. Hij hield de openingstoespraak en besloot: *"Bij Van Eyck staan wij aan de bronnen van de Vlaamse Kunst!"*

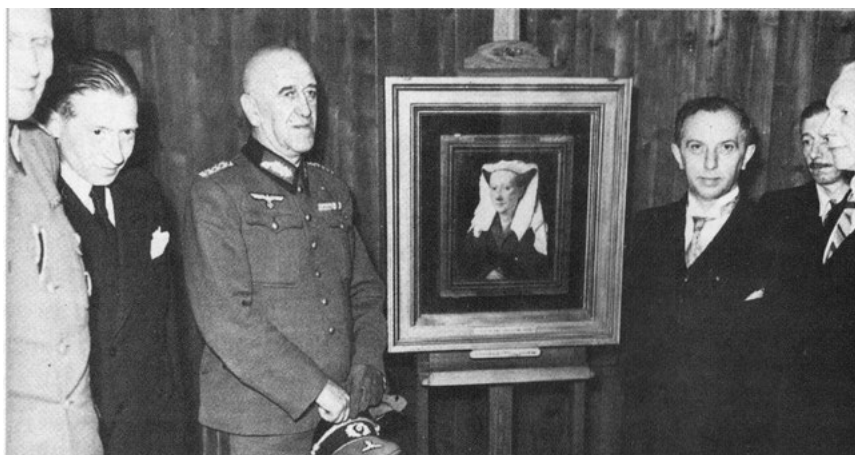

Foto van de opening van de Jan van Eycktentoonstelling in het Brugse stadhuis. De anonieme foto werd in het Brugs Handelsblad van 4 oktober 1941 afgedrukt en overgenomen in het boek Brugge Bezet van Luc Schepens (p. 291), waaruit wij die afbeelding overnemen. We zien ongeveer central het beroemde schilderij van Margaretha door haar man Jan van Eyck in het Groeningemuseum met links ervan generaal-majoor Zuleger en schepen voor cultuur Samuel Devriendt, rechts ervan waarnemend gouverneur Michel Bulckaert

Verminkte stilte was het lot van vele invalide Belgische soldaten na WO I. Verminkte stilte zal ook het lot worden van vele invalide soldaten eens de wapens zullen zwijgen in Oekraïne en Gaza. Zullen ze ooit zwijgen?

In de vele herdenkingen tussen 2014 en 2018 is het lot van de invalide soldaten die WO I overleefden zelden aan bod gekomen. Het wordt daarom een verminkte stilte genoemd in het onderzoek van Pieter Verstraete en Christine Van Everbroeck. (Presses universitaires de Namur, 2014) Zij onderzochten de impact op lichaam en geest van de zogenaamde "oudstrijders" die verminkt overleefden. Het resultaat is een aangrijpend en ontluisterend verhaal over lichamelijke verminking en psychologische verwonding. De gevolgen op persoonlijk, familiaal en sociaal vlak van de oorlogen in Oekraïne en Gaza zullen vergelijkbaar zijn.

De beelden die wij over deze oorlogen dagelijks te verwerken krijgen zijn afgrijselijk. Ook wij worden als machteloze vredelievende toeschouwers psychologisch beïnvloed. Samuël De Vriendt slaagde erin om in twee albums* (1921 en 1923) verstilde tekeningen van fysiek en psychisch verminkte mannen weer te geven. Een zevental van deze portretten werden aan het werk "Verminkte Stilte" toegevoegd.

***Nog enkele van deze kunstalbums zijn bij ons verkrijgbaar, co.english2@gmail.com**

Het werk van Joe English mede erkend als Werelderfgoed door de UNESCO.

Vijf jaar na hun eerste kandidatuur heeft de Unesco op 20 september 2023 de 139 sites van WO I in Vlaanderen, Wallonië en N. Frankrijk uitgeroepen tot Werelderfgoed.

Zij kregen hun erkenning omwille van hun Vredes-educatief karakter. Ze benadrukken de verbindende kracht die uitgaat van deze sites tot Vrede en Verzoening door het herdenken van de slachtoffers. Bij de 27 sites in de Westhoek, erkende begraafplaatsen en herdenkingsmonumenten, behoort ook de zogenaamde “Crypte van de IJzertoren” aan de Paxpoort in Diksmuide.

Op deze site verwijzen 4 elementen naar het werk van English:

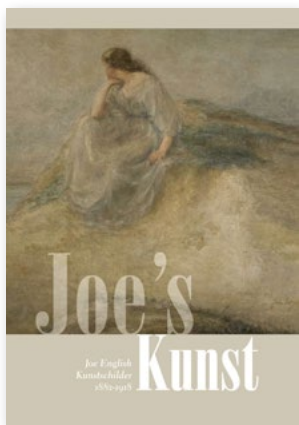
- De site zelf werd uitgevoerd naar zijn ontwerp uit 1916
- De door hem ontworpen Heldenhuldezerkjes in 1916, waaronder hij later zelf ook werd begraven in 1932
- Het grafmonument geschonken door de Brugse kunstvrienden van English gebeeldhouwd door Karel Lateur in 1920
- Het beeld aan de Westhoek van de Paxpoort, toont een afbeelding van Joe English als kunstenaar en inspirator, werk van Karel Aubroek. (1932)

foto: Sam Vanoverschele

Wij zijn fier met deze erkenning tot werelderfgoed. Met dank, namens de familie English-Goedemé en de vele kunstvrienden aan het IJzerbedevaartcomité en de medewerkers van museum Aan de IJzer die het dossier tot een goed einde brachten.

Is “Nooit meer oorlog” geen naïeve gedachte als je ziet hoe het vuur woekert aan de grenzen van Europa? Vroeg men aan Geert Bourgeois. “14-18 was zegge de oorlog die een einde zou maken aan alle andere oorlogen. Wij zijn intussen veel illusies rijker. Maar toch moet “Nooit meer oorlog” het streefdoel blijven. Vrede is de basis voor alle welvaart. Ook daarom is 11 november zo zinvol, om ons daarop te wijzen.”

De ‘*Joe’s Kunst*’-catalogus is nog steeds beschikbaar aan 20€ per exemplaar, inclusief portkosten.

Bestelling door storting op: BE09 1210 4043 7257 ENGLISH M. (voor de vrienden van Joe’s kunst) met vermelding van de titel en bevestig uw adres aan co.english2@gmail.com